

Elefanten og eslet.

Kursendringen i amerikansk politikk.

November 1946

117106

NEW YORK i november. Elefanten og eslet, symbolene på republikanere og demokrater, kjenner hvert barn i De forente stater fra talløse karikaturtegninger i talløse aviser og tidsskrifter. Den svære, tunge republikanske elefanten — G. O. P., «the Grand Old Party!» — og det rappe, selge, høy-mælte demokratiske eslet har vært spent for den amerikanske statsvogn i gode og onde tider i en forholdsvis jevnt-rytmisk veksling om ledelsen. Det er tradisjon i amerikansk politisk system og oppfatning at ett parti ikke bør sitte inne med makten altfor lang tid i trekk, det fører lett til misbruk og ensidighet. Både elefanten og eslet kan bli fristet til å ta vel kraftig for seg av føret den tiden de står krybben nærmest, derfor er alle tjent med at der nu og da kommer et skifte i styret.

De to store partier i USA, republikanere og demokrater, de to eneste som omfatter alle 48 stater, er i virkeligheten noen av de merkverdige politiske grupper som finnes i verden. Andre registrerte partier, som sosialister, kommunister, forbuds-partier, har bare lokal betydning i enkeltstatene, og spiller ingen rolle for amerikansk politikk. Demokrater og republikanere er ikke skilt fra hverandre ved en lignende dyn-forskjell i samfunns-oppfatning som de konservative og radikale partier i Europa. Begge er det vi ville kalle borgere, de er for privat eiendomsrett, privat foretagsomhet, frihet for enkelt-menneskene, for «amerikanisme» mot «kolonialisme». Statsinngrep i næringslivet blir prinsipielt betraktet som nødutveler i krisetider, noe man må komme bort fra når forholdene igjen blir fredelige og normale. Når det gjelder spørsmål om utenrikspolitikk, skatter, religion og rase, rommer begge partier en mangfoldighet av avskygninger i meninger, fra hvitt til rødt, forskjellig i de enkelte stater. I New York by og stat, i alle nordstatene har republikanerne ord for å være konservative, demokratene radikale. I Syden er demokratene tradisjonelle talsmenn for den hvite manns rettigheter framfor negrenes, «reaksjonære til det ytterste», sier deres politiske motstandere.

Det gamle historiske skille — republikanerne (federalistene) som talsmenn for at sentralregjeringen i Washington skulle styrkes, mens demokratene opprinnelig ivret for enkeltstatenes selvhevdelse — er falt helt bort. Hvem har vel styrket sentralstyret i Washington mer enn demokratene Roosevelt? A trekke klare, ideologiske grenselinjer mellom demokratene og republikanerne med gyldighet for hele unionen lar seg ikke gjøre. Tilbake blir da det nakne

spill om makten: herredømmet over administrasjonen og de offentlige midler. Om dette har amerikanske historikere mangt og meget å berette. Gangen i amerikansk innenrikspolitikk — forteller de, ikke uten bitterhet — har ofte vært at det makthavende parti, «innpartiet», etter en tid har forberedt sitt eget fall ved altfor påfallende partibe-lønninger, korrupsjon og skandaler som ikke bare skuffet velgerne, men etter hvert vekker slik kritikk at det blir et alminnelig rop om å få en utrensning, et skifte i styret, la «utpartiet», det annet parti, komme till. Et slikt partiskifte i styret har før i tiden betydd en hel omveltning i administrasjonen. Statens embets- og tjenestemenn, langt nedover i rekkene, sto og falt med partiet, kunne ikke som sine norske kolleger føle seg trygge i salen i bevissheten om at bare «loy og dom» — det vil si åpenbare skandaler — kunne fjerne dem fra deres poster. Nu har USA fått en «civil service» lov som verner statsfunksjonærene, i hvert fall de som ikke er i fremskutte stillinger. «Høyt på strå er sjelden trygg» gjelder i Amerika også. De høyeste embetsmenn i innenriks- og utenriks-tjenesten, framfor alt de som har fått sine stillinger som opplagte partibe-lønninger — blant disse regnes merkelig nok postmesterne av øverste klasse, henved 14.000 perso-

ner — skiftes ut når et nytt parti kommer til makten, et karakteristisk symptom på at den tradisjonelle parti-interesse i USA ikke minst er knyttet til kontrollen over administrasjonen og statskassen.

For å oppnå dette må der selvsagt belles kraftig til massenes gunst. New Yorks hardhodede «politicians», mange av dem irer har ikke ry for å spare på løfter til velgere eller skjelsord til motstandere på sine dramatiske arrangerte valgsteder. Talerne, som denne gang særlig agiterte gjennom høytalere fra biler ved gatehjørner, sparte heller ikke på konfekten. Dristige beskyldninger og motbeskyldninger krysset hverandre som blå lyn i luften. Republikanerne fikk høre at de var «fascister», svart reaksjonære, mens demokratene fikk attest for kommunistiske tendenser! Rødt og hvitt var grunnfargene i hele valget, og den republikanske seier som ble større enn noen hadde dristet seg til å spå, blir først og fremst fortolket som en avgjort svingning til høyre i amerikansk politikk. De mellom-valg det her er tale om, har gitt republikanerne kontroll over hele kongressen, både Representantenes hus og Senatet, og dessuten en mengde poster som guvernører (presidenter i enkeltstatene) og mindre ombud i stater og kommuner. Dette skulle, etter all

tradisjon i amerikansk politisk historie gi dem gode chanser til å vinne det førstkommande presidentvalg i 1948. Alle spådommer i dag går ut på at det amerikanske statsskip kommer til å legge om kursen og seile for republikansk vind i 8 eller 16 år framover, inntil demokratene får nye ledere av større format enn de nåværende.

— Årsakene til demokratenes katastrofale nederlag? Amerikanske politiske skribenter nevner følgende som de viktigste: Det normale amerikanske ønske om skifte i administrasjonen etter at det samme parti har sittet ved roret fjorten år i trekk. Alminnelig misnøye med administrasjonens behandling av innenrikspolitiske problemer som prisregulering, stigende leveomkostninger, stadige streker — alt dette har med rette eller urette gitt almenheten følelsen av dårlig styre og stell i Washington. Tendensene til sosialisering, statsinngrepene i næringslivet har vakt skrekk for at «New Deal» kan ha spirer til totalitært styre i seg. Endelig har det åpne brudd mellom Byrnes og Wallace i september i år i utenrikspolitiske spørsmål, særlig om forholdet til Sovjet-Russland, utvidet klyften mellom røde og hvite.

— Følgene av et styreskifte? Republikanerne har ikke nødt med å erklære at de først og fremst vil arbeide for å få balanse i statsbudsjettet, få skattene satt ned og skape roligere forhold på arbeidsmarkedet. Hvordan dette vil bli grepet an i praksis, kan tiden alene vise. Enkelte av de beste kjennere av amerikanske politiske forhold mener at dersom ingen ny strekkefølge skaper nye vanskeligheter og tilspisser situasjonen, vil republikanerne gå forsiktig til verks med å «sette en stopper for ansvarlige handlinger hos lederne av fagforeningene», som det er blitt uttrykt. Representanter fra Midt-Vesten har meget å si i Senatet, dette betyr at politikken blir farmer-vennlig og anti-byråkratisk. At statens utgifter skal nedsettes, er et hovedpunkt på republikanernes program. Følgene av en større sparsomhet ventes å bli reduisering av antallet statsfunksjonærer, større forsiktighet med statslån til utlandet. I utenrikspolitikk tror man at det samarbeid mellom demokrater og republikanere som ble grunnlagt av Franklin Roosevelt, kommer til å bli fortsatt. En meget kjent kommentator bemerket at en republikansk regjering antagelig vil være stemt for at tyskere og japanere så snart som mulig blir satt i stand til å bli mer selvhjulpne og kunne forsørge seg selv, slik at De forente staters utgifter med å holde okkupasjonsstyrker i Tyskland og Japan og sende matvare dit, kan bli nedsett.

Theo Findahl